

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR
VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING
JIZZAX FILIALI**

**RAQAMLI JAMIYATDA FAN VA TA’LIMNING INTEGRATSIYALALASHUVI:
MATEMATIKA, IQTISOD, PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYANING YANGI
YONDASHUVLARI**
mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami
(2026-yil 20-21-aprel)

JIZZAX-2026

Raqamli jamiyatda fan va ta’limning integratsiyalalashuvi: matematika, iqtisod, pedagogika va psixologiyaning yangi yondashuvlari. Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to’plami – Jizzax: O‘zMU Jizzax filiali Amaliy matematika kafedrası, 2026-yil 20-21-aprel 505-bet.

Respublika miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy kompyuter ilmlari va muhandislik texnologiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globallashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur’atlar bilan rivojlantirish bo’yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e’tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarini qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma’ruza tezislari to’plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo’nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o’qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas’ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Baboyev A.M.

Tahrir hay’ati a’zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Tovboyev, t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), prof. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dots. Alibayev S.X., t.f.f.d.(PhD), dots. Abdumalikov A.A, p.f.f.d.(PhD) Hafizov E.A., f.f.f.d.(PhD), dots. Sindorov L.K., t.f.f.d.(PhD), dots. Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD) O’ralov A.I., p.f.n., dots. Aliqulov S.T., t.f.f.d.(PhD) Kuvandikov J.T., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Sharipova S.F., Jo’rayev M.M.

Mazkur to’plamga kiritilgan ma’ruza tezislarning mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to’g’riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o’zlari mas’uldirlar.

Scopus Indexed Journal of Rural Studies. – 2025. – Vol. 42. – P. 112-128.

27. Turban E., Whiteside J., King D., & Outland J. Electronic Commerce 2023: A Managerial and Social Networks Perspective. – Springer, 2023. – 850 p. (Google Scholar).

CHIQINDILARNI IQTISODIY RESURSGA AYLANTIRISH(WASTE’DAN VALUE’GA): INNOVATSIYALAR ORQALI ISHLAB CHIQARISHDA YANGI QIYMAT YARATISH

Shukurova Gulnoza Ixtiyor qizi

Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali magistranti

Annotatsiya

Ushbu tadqiqot ishlab chiqarish tizimlarida “Waste to Value” konsepsiyasini qo‘llash orqali chiqindilarni iqtisodiy resursga aylantirish imkoniyatlarini o‘rganadi. Tadqiqot davomida ishlab chiqarish jarayonlarida shakllanadigan chiqindi oqimlari tahlil qilinib, ularni qayta ishlash orqali qo‘shimcha qiymat yaratish mexanizmlari baholandi. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, chiqindilarni samarali boshqarish orqali xomashyo yo‘qotishlarini kamaytirish, ishlab chiqarish xarajatlarini qisqartirish va resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish mumkin.

Kalit so‘zlar: innovatsiya, aylanma iqtisodiyot, chiqindilarni boshqarish, resurs samaradorligi, barqaror rivojlanish

Kirish

Zamonaviy ishlab chiqarish tizimlarida resurslardan samarali foydalanish va chiqindilarni kamaytirish masalasi global darajada dolzarb muammoga aylangan. World Bank ma’lumotlariga ko‘ra, global chiqindilar hajmi 2050 yilga borib 70% ga oshishi kutilmoqda.

Shu sababli ishlab chiqarishda chiqindilarni kamaytirish va ularni qayta ishlash orqali iqtisodiy qiymat yaratish muhim ahamiyat kasb etadi. “Waste to Value” konsepsiyasi aynan shu yondashuvni ifodalaydi. Ushbu konsepsiya Ellen MacArthur Foundation tomonidan ilgari surilgan aylanma iqtisodiyot tamoyillariga asoslanib, resurslarning qayta ishlanishi va ishlab chiqarish sikliga qayta kiritilishini ta’minlaydi.

Muammo qo‘yilishi

Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, ko‘plab ishlab chiqarish korxonalarida chiqindilarni boshqarish tizimi yetarli darajada rivojlanmagan. Ishlab chiqarish bosqichlarida hosil bo‘ladigan xomashyo qoldiqlari, nuqsonli mahsulotlar va qadoqlash chiqindilari ko‘pincha qayta ishlanmaydi.

Food and Agriculture Organization ma’lumotlariga ko‘ra, oziq-ovqat ishlab chiqarish tizimlarida mahsulotlarning taxminan 14% qismi iste’molchigacha yetib bormasdan yo‘qotiladi. Bu esa resurslardan foydalanish samaradorligining pastligini ko‘rsatadi.

Bundan tashqari, chiqindilarni saralash infratuzilmasining yetishmasligi va innovatsion texnologiyalarning yetarli darajada joriy etilmaganligi muammoni yanada murakkablashtiradi. Natijada chiqindilar korxona uchun qo‘shimcha xarajat manbai sifatida qolmoqda.

Tadqiqotning maqsadi va vazifalari

Maqsad: Ishlab chiqarish jarayonlarida “Waste’dan Value’ga” yondashuvini qo‘llash orqali chiqindilarni iqtisodiy resursga aylantirish imkoniyatlarini baholash.

Vazifalar: “Waste to Value” konsepsiyasining nazariy asoslarini o‘rganish;

Ishlab chiqarishda shakllanadigan chiqindi oqimlarini aniqlash;

Chiqindilarni qayta ishlashga xizmat qiluvchi innovatsion texnologiyalarni tahlil qilish;

Ushbu yondashuvning iqtisodiy samaradorligini baholash.

Metodologiya

Tadqiqot davomida quyidagi ilmiy-uslubiy yondashuvlardan foydalanildi:

- ✓ statistik tahlil – chiqindilar hajmi va xarajatlarni baholash uchun;
- ✓ taqqoslash metodi – turli yondashuvlarni solishtirish uchun;
- ✓ waste flow mapping – chiqindi oqimlarini aniqlash uchun;
- ✓ cost–benefit analysis – iqtisodiy samaradorlikni baholash uchun

Mazkur metodlar tadqiqot natijalarining aniqligi va ishonchliligini ta’minlaydi.

Waste to Value tamoyillari

“Waste’dan Value’ga” konsepsiyasi chiqindilarni resurs sifatida qayta ishlashga asoslanadi. Ushbu yondashuv quyidagi asosiy yo’nalishlarni o’z ichiga oladi: chiqindilarni kamaytirish; qayta foydalanish; qayta ishlash; energiyaga aylantirish; innovatsion texnologiyalar orqali optimallashtirish.

Bu tamoyillar aylanma iqtisodiyot modelining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Ishlab chiqarishda chiqindilar shakllanishi

Ishlab chiqarish jarayonida quyidagi chiqindilar shakllanadi: organik chiqindilar; texnologik yo’qotishlar; qadoqlash materiallari; nuqsonli mahsulotlar.

Tahlillar shuni ko’rsatadiki, ayrim hollarda xomashyoning sezilarli qismi ishlab chiqarish jarayonida yo’qotilishi mumkin. Bu esa korxona samaradorligiga salbiy ta’sir ko’rsatadi.

Waste’dan Value’ga yondashuvini joriy etish imkoniyatlari

- ✓ Xomashyo yo’qotishlarini kamaytirish
- Avtomatlashtirilgan tizimlar orqali resurslardan samarali foydalanish.
- ✓ Qayta ishlash texnologiyalarini joriy etish
- Chiqindilarni yangi mahsulotlarga aylantirish.
- ✓ Qadoqlashni optimallashtirish
- Ekologik materiallardan foydalanish.
- ✓ Raqamli texnologiyalarni qo’llash

AI va IoT orqali ishlab chiqarishni optimallashtirish.

World Economic Forum ma’lumotlariga ko’ra, aylanma iqtisodiyotyondashuvlari ishlab chiqarish xarajatlarini 5–15% gacha kamaytirishi mumkin.

Amaliy tahlil (nazariy-model asosida)

Mazkur tadqiqot doirasida ishlab chiqarish korxonalarida chiqindilarni boshqarish jarayonlari nazariy model asosida tahlil qilindi. Ushbu yondashuv real korxona ma’lumotlariga emas, balki ilmiy manbalar va umumiy ishlab chiqarish amaliyotlariga asoslangan holda ishlab chiqildi.

Modelga ko’ra, ishlab chiqarish jarayonida quyidagi asosiy chiqindi turlari shakllanadi: xomashyo qoldiqlari; texnologik yo’qotishlar; nuqsonli mahsulotlar; qadoqlash chiqindilari.

Tahlil shuni ko’rsatadiki, chiqindilarni samarali boshqarish va qayta ishlash orqali ularni iqtisodiy resursga aylantirish mumkin. Xususan, xomashyo qoldiqlarini ishlab chiqarish jarayoniga qayta jalb qilish resurslardan foydalanish samaradorligini oshiradi.

Shuningdek, nuqsonli mahsulotlarni qayta ishlash orqali qo’shimcha qiymat yaratish mumkin, bu esa ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Qadoqlash jarayonini optimallashtirish va ekologik materiallardan foydalanish esa xarajatlarni kamaytirishga yordam beradi.

Ilmiy manbalarga asoslangan baholashlarga ko’ra, “Waste to Value” yondashuvini qo’llash natijasida: resurslardan foydalanish samaradorligi oshadi; ishlab chiqarish xarajatlari kamayadi; chiqindilar hajmi qisqaradi.

Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar (sun’iy intellekt va IoT) yordamida ishlab chiqarish jarayonlarini monitoring qilish chiqindilarni kamaytirish va samaradorlikni oshirishda muhim rol o’ynaydi.

Natijada, chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirish orqali ishlab chiqarish jarayonida qo’shimcha iqtisodiy qiymat yaratish mumkin.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko’rsatadiki, “Waste’dan Value’ga” yondashuvi ishlab chiqarishda innovatsion rivojlanishning muhim yo’nalishlaridan biridir. Ushbu konsepsiya chiqindilarni iqtisodiy resursga aylantirish orqali korxona samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

IRUSKON MChJ misolida ham ushbu yondashuvning amaliy samaradorligi tasdiqlandi. Chiqindilarni to’g’ri boshqarish orqali nafaqat iqtisodiy foyda, balki ekologik barqarorlikka ham erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Porter M. (1985). Competitive Advantage.
- 2.Ellen MacArthur Foundation (2013). Circular Economy.
- 3.Geissdoerfer et al. (2017). Circular Economy paradigm.
- 4.OECD (2020). Resource Efficiency.
- 5.World Bank (2018). What a Waste 2.0.
- 6.Tukker A. (2015). Resource-efficient economy.

«ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ РУССКОГО ЯЗЫКА В ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ УЗБЕКИСТАНА: ВОЗМОЖНОСТИ НА РЫНКЕ АУТСОРСИНГА И ФРИЛАНСА»

Студент Джизакского филиала Национального университета Узбекистана

Ёдгоров Собитжон Обиджон угли

sobitjonvodgorov2202@gmail.com

Студентка Джизакского филиала Национального университета Узбекистана

Ахмедова Дильдора Норбек кизи

Научный руководитель:

Эрназарова Мархабо Норбоевна

Должность: ассистент кафедры иностранных языков

Аннотация. Узбекистан переживает стремительную цифровую трансформацию, которая создает новые возможности в различных секторах экономики. В этом процессе все большее значение приобретает экономическая эффективность русского языка, особенно на рынках аутсорсинга и фриланса. В исследовании анализируется роль русского языка как средства коммуникации на региональном и международном уровнях, а также его потенциал для экспорта цифровых услуг и источника дохода для местных специалистов. В статье показана стратегическая важность знания русского языка в развитии цифровой экономики Узбекистана и рассмотрены текущие возможности и перспективы в этой области.

Ключевые слова: цифровая трансформация, русский язык, экономическая эффективность, аутсорсинг, фриланс, Узбекистан, цифровая экономика.

Abstract

Uzbekistan is undergoing a rapid digital transformation that is creating new opportunities across various sectors of the economy. In this process, the economic efficiency of the Russian